

הליבראליזם

ואולי בראש המחנה הליבראלי כולו, צריכה לעמוד אישיות כמו הפרופסור מארטין בובר. האם הוונק?

★ ★ ★

א ידו הוונק, היה שואל את השאלה שהצגתה בראש רשימה זו: מה זה ליבראליזם? מה זה ליבראליזם — במציאות הישראלית?

רק אדם תמים מאוד יכול להאמין כי קבוצת-עסקנים זו או אחרת תהנה אלטרנטיבה לזויד בן-גוריון ולאנשי-חצרו. דויד בן-גוריון מייצג קו מדיני עיקבי וברור, הנובע מהשקפת-עולם מגובשת. ככוח אלטרנטיבי יבוא בחשבון רק גוף המצויד בהשקפת-עולם מגובשת נוגדת, העשויה אף היא מיקשה אחת.

אין זה מיקרה שדווקא העסקן הליבראלי פנחס רוזן ניצח על מלאכת-החקיקה, אשר העניקה לישראל חוקים שאין בדוגמתם אף בדיקטטורות פאשיסטיות וקומוניסטיות. כי מי שמכנים למדיניות-החזק של בן-גוריון, ממי לא נאלץ גם להסכים למשטר של חוקי-החרום ורדניים, למימשל צבאי קולוניאלי, לצנזורה פוליטית.

הוא מוכרח להסכים למציאות, בה נרקמים עסקי-ביש מאחורי גבה של הממשלה הנבחרת, בה קובעים עסקי-הרכש של תת-שר הבטחון את מדיניות-החוק, בה מוטמנים מכשירי-ההאזנה בשולחנות של ראשי-מפלגות, בה מחליט ראש-הממשלה לבדו לערוך מיבצעי-סיני ולהקים כורים אטומיים.

בשנים שעברו, לא הצטיינו יומי המפלגה הליבראלית החדשה במלחמתם נגד תופעות אלה. המעטים שניהלו מלחמה מסוכנת זו, באו דקא מחוגים אחרים. כי לשם כך היה דרוש יותר מסיסמה מושכת-קולות. היתה דרושה השקפת-עולם אלטרנטיבית — יחד עם הכישרון לתרגמה לשפת-היומיום, ואומץ-הלב להילחם עליה מול כוחות החושך.

★ ★ ★

ב כן, מה זה ליבראליזם? אם לצטט את דבריו של ג'ון ברניס, המנהיג הליבראלי הבריטי הגדול, שנאמר בשנת 1859: "אני בעד שלום, בעד צימצום כוחות הממשלה ובעד רפורמה — כסיסמת המפלגה הליבראלית הגדולה, מלפני שלושים שנה!" בדרך זו הלך אותו ליבראל גדול, ויליאם איזארט גלאדסטון.

האנציקלופדיה הבריטית קובעת: "הליבראליזם הוא אמונה בערך האישיות של האדם. הוא משוכנע כי מקור כל קידמה טמון בהפעלתו החופשית של המרץ האישי. הוא דוגל בשיחרור כל בני-האדם וכל הקבוצות, למען יוכלו לפתח את כוחותיהם, במידה שזה אפשרי ללא נזק לזולת. הוא מוכן להשתמש בכוח המדינה כדי ליצור את הלגאים בהם יוכל כל פרט לשגשג; הוא רוצה למנוע ניצול-לרעה של כוח השלטון, להעניק לכל פרט את האמצעים לפיתוח כיש-רוגותו ולכונן שיתוף אמיתי של הזדמנויות-לכל".

ברור שכל זה לא יתכן במשטר של חוקי-החרום, של ממשל צבאי ושל טיפות-קדושת הבטחון. ואילו משטר זה לא יחוסל, אלא אם כן תנקוט ישראל במדיניות-חדשה ותגייס את כל כוחותיה להתקפת-שלום גדולה, ממושכת ועיקבית.

זאת האלטרנטיבה היחידה. אין כל דרך אחרת. אפשר לפנותה בנינו, "ליבראליזם". האם מתכוונים לכך יוזמי המפלגה הליבראלית, המרכיבים מוסדות לפני שאף החלו להת-פנות לעיבוד מצעם?

★ ★ ★

ה שבוע, השליך אדם אחד אתגר זה, בפניה של המפ-לה בדרך. לא במקרה עשה זאת דקא אחד הדוברים העיקריים של המחנה הבן-גוריוני מאז ראשית הפרשה: סופר הארץ, הדיר ואלטר ("פוליס") גרוס.

הוא שירת בקוים כלליים את הדרך המעשית היחידה המסוגלת להביא לשינוי פני המשטר בארץ. לצורך זה העתיק, בלא יודעין אך בדייקנות, את המצע השלם של הפעולה השמית. הוא קבע כי זהו המצע הליבראלי היחיד הבא בחשבון, והוא שואל:

האם אתם מוכנים לכך? האם אתם מוכנים להרכיב ממשלה מאנשים המאמינים ברעיונות אלה, והמחוננים בכישרון ובאומץ הלב הדרו-שים להגשמתם?

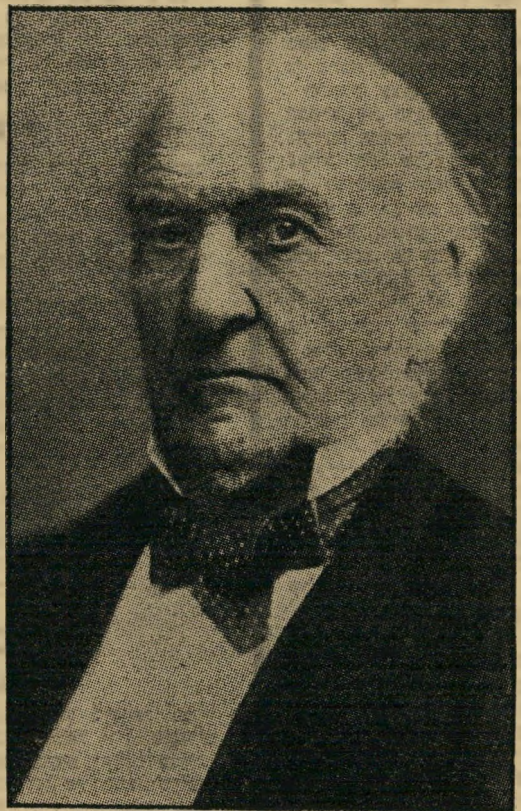
יש להודות פולס על כי הציג את השאלות בבחירות זו. מן הראוי שיומי המפלגה הליבראלית יענו עליהן באותה בהירות — לפני שיתחל למפלגתם החדשה דרך, העלולה להסתיים במבוי סתום.

ההזדמנות להכניס את עובדי חרות להתדרות הכללית, וכך לחזק את הכוח הבלתי-מפא"י שם?

ייאמר נא בגלוי: כל הנימוקים האלה אינם משכנעים. אם הרעיון קובע, הרי היו צריכים לעבדו לפני שהזמנו מפלגות. ואם הרעיון אינו קובע — מה מפריעים רעיונות חרות?

נדמה כאילו נימוקים אלה באים לחפות על משהו. על מה? שמה על פתדם של היוזמים פן תהיה חרות החלק החזק ביותר בתערובת ותדחק את רגלי היוזמים עצמם? פחד זה הגיוני למדי. אך ודאי שאינו הולם מהשבה ליבראלית. ועוד פחות הוא הולם את רצון הציבור, המבקש אלטרנטיבה של כוח למפא"י, והלודע כי רק איחוד הימין כולו יוכל להתחרות אייפעים במפא"י — אם בכלל.

והרי כבר עתה ברור כי בהעדר איחוד כזה, תהפוך מערכת-הבחירות למלחמת-אחים מרה בין הליבראליים לבין

גלאדסטון: מה זה ליבראליזם?

חרות — תחת שניהם יילחמו במפא"י. צדק שמעון פרס, כאשר יגלגל על כך, השבוע: "לא נפריע להם לריב ביניהם!"

★ ★ ★

כ לדי, מתקבל הרושם כי הליבראליים אינם לי-בראליים כל כך במשיכת כוחות למחנה החדש.

אומנם דאגו היוזמים להזמין למסיבות, בבתי פרטיים, כמה עשרות אנשים טובים. אולם מוזמנים אלה נבחרו בהקפדה. הוזמנו אנשים בודדים, שאינם מייצגים כוחות מגובשים או דעות מגובשות. אנשים מן הסוג אשר הצטר-פותם למפלגה קיימת אינה מערערת את שיתוף-המישקל בין עסקניה.

במילים אחרות: אין אנו רואים לפנינו קציר נייגיום של צבא כובש, המעוניינים להגביר את המחנה ככל האפשר, ערב הסתערות על חיים ומוות. תחת זאת מצטיירת תמונה של עסקני-מפלגה ממולחים, שהשתלטו על סיסמתי-בחירות מבטיחה, והמבקשים לשמור עליה לעצמם.

גם הגישה לאנשי-הרות עושה רושם דומה. דובר על קבוצה מסוימת, בהנהגת פרופסור מסויים, שלא ראינוהו מצטיין עד כה במלחמה נועזת על ערכים ליבראליים. מה עם כל האחרים? האם כולם סירבו? לי נדמה כי בראש כל מחנה של אנשי-רות ליבראליים,

א מר ג'תה, בפאוסט: "דקא במקום בו חסרים מושגים, שם מזדמנת מילה ברע הנכון."

ליבראלי. ליבראליזם. ליבראליזם.

מילים יפות. מילות-קסם ממש. משכנעות ומעוררות אימון בשמיעה ראשונה.

אבל — אם מותר לשאול — מה הן אומרות? ★ ★ ★

א יני רוצה להביע, בשלב זה, דעה על היוזמה ל-הקמת מפלגה ליבראלית חדשה. עדיין אי אפשר לעשות זאת, לא לחיוב ולא לשלילה. עדיין לא נאמר לנו מה יהיה מצע המפלגה, מה יהיה הרכבה המדייק, מי האישים שיממדו בראשה.

על כן אין דברי אלה מהווים אלא היתורים בקול רם למשמע הודעותיהם של היוזמים עצמם. אולי יעזרו להם הערות אלה לכזן את מאמציהם בכיוון הראוי.

אצל העומד מן הצד, מתקבל עתה הרושם כי יצירת ליבראליזם ישראלי הוא תהליך מכאני, מעין תרגיל של מעבדה. לוקחים ששה גראם פרוגרסיביות ושמונה גראם ציונות-כלי-לית, מערבבים היטב, והנה מתקבלת התרי-כוכבת הכימית ששמה ליבראליזם.

כמה מן היוזמים טוענים שיש יסוד כימי שלישי, הקרוי "אנשי-רוח". לדעתם, דרוש גם יסוד אנונימי זה, בכמות שעודנה בלתי-ברורה, כדי שהתרכובת תעלה יפה. אך חלילה להם לערבב יסוד אחר — חרות — היכול רק לקלקל.

אילו היה המדובר בתערובת רגילה, לא הייתי בא לערער על תפיסה זו. אך כשהמדובר בתרכובת — ביצירת מהות חדשה שאינה ניתנת להפרדה — הרי תפיסה זו מפוקפקת במקצת.

★ ★ ★

ה הגיון מחייב כי תהליך יצירתה של תנועה ליבראלית אמיתית יהיה בדיוק הפוך.

קודם כל חייב לבוא הרעיון. חייב לקום מישהו — או מישהם — ולהכריז: אלה עקרונות הליבראליזם במציאות הישראלית. בהם אנו מאמי-נים, ועליהם ניהרג.

והכוונה אינה לתבילת מליצות נבובות וסתמיות, מן הסוג הקרוי אצלנו "מצע", אלא בתריסר — או בעשרים, או במאה — עקרונות מעשיים ברורים, שיהיו תשובה ברורה לשאלות העיקריות של חיינו הלאומיים והחברתיים.

אחרי עיבודו של מוסמך כזה, יכלו היוזמים להכריז: הנה רגלנו! כל אשר לרגל זה — אלינו!

אם הדגל הזה מתאים לכל הפרוגרסיבים ולכל הציונים-הכלליים — מצויין. אם תנועת-חרות כולה סבורה כי דגל זה זהה עם שאיפותיה — ניהא. אם מאה אלף אזרחים אחרים — אנשי-רות וסטודנטים ורופאים וסופרים וקיס-קאים ופועלים — יתלהבו לדגל זה — מה טוב.

ואז יתכנסו כל האנשים הטובים האלה, אשר המצע הלי-בראלי החדש מאיים להם — ויקימו יחד מפלגה חדשה. יבחרו במסודותיה, ויחליטו את מי לשלוח בכנסת, ומי יעמוד בראש הרשימה.

זאת הדרך הנאותה — הדרך הליבראלית — להקמת תנועה ליבראלית.

★ ★ ★

ל מרכה הצער, לא בחרו הליבראליים החדשים בדרך זו. להיפך, הם נהגו כאילו חשוב רק הרכב-הכוחות הממשי ולא הרעיון. אך גם בדרך זו, המוטעית מיסודה, הם נקטו בקו תמוה.

קודם כל החליטו את מי לצרף למפלגה — ובעיקר, את מי לא לצרף.

תנועת-החרות, כך קבעו, פסולה. מדוע פסולה? האם הודיעה חרות שאינה מסכימה למצע, שאינו קיים עדיין? לא ולא. היוזמים הששו לפנות אליה — ונראה כי פחדו דקא מפני תשובה חיובית.

מדוע? אומרים היוזמים: בחרות קיימים יסודות הנוגדים את המהות הליבראלית. אך הרי יתכן כי דקא צירוף חרות לתנועה החדשה, יחזק את אותם היסודות החרותיים הקרו-בים לרעיון הליבראלי. אולי יחסל את כוחם של היסודות הדבקים באותה "מיסטיקה", המעוררת את מורת-הרות של הליבראליים?

אומרים היוזמים: חרות רוצה לשבור את ההסתדרות. האם שאלו? אולי מוכנה חרות לפרק סוף-סוף את ההסתדרות העובדים הלאומית, גוף שאבד עליו הכלח? אולי דקא זו